РЕЗЮМЕТА

на научните трудове и публикации на гл. ас. д-р Валерия – Тереза Тошкова Дончева

представени при участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана”, професионално направление 9.1. „Национална сигурност” за нуждите на катедра „Национална и регионална сигурност“ към факултет „Сигурност и отбрана“ на НВУ „Васил Левски”, обявен със заповед № РД 02-798/24.07.2026 г. началника на НВУ „Васил Левски“.

SUMMARIES

of the scientific works and publications of Valeria – Tereza Toshkova Doncheva, PhD

presented upon the participation in the competitions to take the academic position of „Associate professor“ in the field of the Higher Education 9.“Security and Defense”, professional field 9.1. “National Security”, for the needs of the Department of National and Regional Security at the Faculty of Security and Defense,Vasil Levski National Military University, announced by order No. RD 02-798/24.07.2026 the head of the Vasil Levski National Military University.

НАУЧНИ ТРУДОВЕ SCIENTIFIC WORKS	
Резюмета на български език	**Summaries in English**
1.1. МОНОГРАФИЯ	**1.1. MONOGRAPH**
1.1.1. Дончева, Валерия. *Авторитарната личност в контекста на националната сигурност* - Велико Търново: Издателство „Фабер“, 2026, бр. страници –232. ISBN 9786190021162	**1.1.1. Doncheva**, Valeria. *The authoritarian personality in the context of national security* - Veliko Tarnovo: Faber Publishing House, 2026, p –323. ISBN 9786190021162
Съвременните заплахи за националната сигурност се отличават с висока степен на неопределеност, асиметрия и динамика. Хибридните заплахи комбинират кибератаки, икономически натиск, дезинформация и социална манипулация, като често заобикалят традиционните механизми за сигурност. В този смисъл когнитивната гъвкавост и аналитичният капацитет на човешкия фактор се превръщат в актуален проблем като критично условие за ефективно противодействие. В този контекст авторитарната личност се разглежда като фундаментален психологически конструкт, който определя способността на индивида да се подчинява, доминира или манипулира социалните процеси. Същевременно връзката между личностните особености и институционалната сигурност е решаваща за устойчивостта на държавата пред външни и вътрешни заплахи. Човешкият фактор представлява един от най-съществените, но често подценявани елементи в системите за национална сигурност. Наред с институционалната архитектура, правните норми и техническия капацитет, именно личностните характеристики, ценностните нагласи и	Modern threats to national security are characterized by a high degree of uncertainty, asymmetry and dynamics. Hybrid threats combine cyberattacks, economic pressure, disinformation and social manipulation, often bypassing traditional security mechanisms. In this sense, the cognitive flexibility and analytical capacity of the human factor become a current issue as a critical condition for effective countermeasures. In this context, the authoritarian personality is seen as a fundamental psychological construct that determines the ability of an individual to obey, dominate or manipulate social processes. At the same time, the relationship between personality traits and institutional security is crucial for the resilience of the state in the face of external and internal threats. The human factor is one of the most essential, but often underestimated, elements in national security systems. Along with institutional architecture, legal norms and technical capacity, it is the personal characteristics, value attitudes and psychological patterns of behavior of employees and managers that determine the real resilience and legitimacy of the system. The human factor ceases to be a mere “operational resource” and becomes a strategic component of security. This makes the analysis of the way in which certain personality profiles — including

психологическите модели на поведение на служителите и ръководителите определят реалната устойчивост и легитимност на системата.

Човешкият фактор престава да бъде просто „оперативен ресурс“ и се превръща в стратегически компонент на сигурността. Това прави особено актуален и значим анализа на начина, по който определени личностни профили — включително авторитарно ориентираните — взаимодействат с институционалната среда и могат да усилят или да подкопаят капацитета на държавата да управлява рискове.

Настоящата монография изследва именно, как психологическите особености на индивидите с авторитарни черти, взаимодействието им с властовите структури и склонността им към подчинение или доминация влияят върху устойчивостта, ефективността и демократичната легитимност на системите за сигурност и очертава рамката, в която авторитарната личност функционира в сферата на националната сигурност. Разглеждането на авторитаризма като интегративен личностов конструкт позволява по-задълбочено разбиране на психологическите рискове, свързани с вземането на решения в контекста на националната сигурност. Разбирането на психологическите механизми, стоящи в основата на авторитарните модели разкрива как индивидуалните нагласи на служителите в тази сфера могат да влияят върху начина, по който се възприемат рискът, отговорността, йерархията и междуинституционалното взаимодействие.

Обект на изследване е авторитарната личност и нейното влияние върху процесите на вземане на решения и

authoritarian-oriented ones — interact with the institutional environment and can strengthen or undermine the state’s capacity to manage risks particularly relevant and significant.

This monograph examines precisely how the psychological characteristics of individuals with authoritarian traits, their interaction with power structures, and their tendency towards submission or dominance influence the sustainability, effectiveness, and democratic legitimacy of security systems and outlines the framework within which the authoritarian personality functions in the sphere of national security. Considering authoritarianism as an integrative personality construct allows for a deeper understanding of the psychological risks associated with decision-making in the context of national security. Understanding the psychological mechanisms underlying authoritarian models reveals how individual attitudes of employees in this field can influence the way in which risk, responsibility, hierarchy and inter-institutional interaction are perceived.

The object of research is the authoritarian personality and its influence on decision-making processes and the management of national security. The subject is specified to the psychological characteristics, interpersonal styles and empathy of individuals with authoritarian tendencies employed in the security sector, as well as their impact on institutional sustainability and management decisions in crisis conditions.

The aim of the monograph is to analyze the relationship between the authoritarian personality and national security, through a theoretical and empirical approach, by identifying the psychological characteristics and risk profiles of

управлението на националната сигурност. Предметът е конкретизиран към психологическите особености, междуличностните стилове и емпатията на лицата с авторитарни тенденции, заети в сферата на сигурността, както и тяхното отражение върху институционалната устойчивост и управленските решения в условията на кризи.

Целта на монографията е да се анализира връзката между авторитарната личност и националната сигурност, чрез теоретичен и емпиричен подход, като се идентифицират психологическите характеристики и рискови профили на служителите в сферата на сигурността.

Основна хипотеза е, че лицата със силно изразена авторитарна насоченост на личността и ниска емпатия са по-склонни към централизация на властта и използване на авторитарни управленски практики, което представлява психологически риск за националната сигурност.

В първата част се разглежда авторитарната личност като многоизмерен конструкт, формиран в резултат от взаимодействието между индивидуално-психологически фактори, социална среда и институционални условия, като фундаментален детерминант се откроява потребността от сигурност. Анализира се връзката между сигурност и власт като системообразуващ механизъм, при който дисбалансът между контрол и свобода създава предпоставки за възникване и легитимация на авторитарни нагласи както на индивидуално, така и на институционално равнище.

employees in the security sector.

The main hypothesis is that individuals with a strongly expressed authoritarian orientation of the personality and low empathy are more prone to centralization of power and use of authoritarian management practices, which represents a psychological risk for national security.

The theoretical part examines the authoritarian personality as a multidimensional construct formed as a result of the interaction between individual-psychological factors, social environment and institutional conditions, with the need for security being highlighted as a fundamental determinant. The relationship between security and power is analyzed as a system-forming mechanism, in which the imbalance between control and freedom creates prerequisites for the emergence and legitimization of authoritarian attitudes both at the individual and institutional levels. Classical and contemporary theories of authoritarianism, power and the social psychology of subordination and domination are presented.

The second part analyzes the role of the authoritarian personality in the political process and national security systems, focusing on its influence on leadership, group dynamics and institutional decision-making. The human factor is considered as a key element of security, including the psychological dimensions of risk, vulnerabilities and crisis management mechanisms.

The empirical study, based on methodologies for interpersonal relations, measuring anti-democratic tendencies and empathy, reveals clearly differentiated behavioral profiles among employees in the national security system. Two main types are identified: the first – an

Представени са класически и съвременни теории за авторитаризма, властта и социалната психология на подчинението и доминацията.

Във втората част се анализира ролята на авторитарната личност в политическия процес и системите за национална сигурност, като се акцентира върху влиянието ѝ върху лидерството, груповата динамика и институционалното вземане на решения. Разглежда се човешкият фактор като ключов елемент на сигурността, включително психологическите измерения на риска, уязвимостите и механизмите на управление при кризи.

Емпиричното изследване, базирано на методики за междуличностни отношения, измерване на антидемократични тенденции и емпатия, разкрива ясно диференцирани поведенчески профили сред служители в системата за национална сигурност. Установяват се два основни типа: първият – амбициозно-зависим тип с подчертана конкуренция и социална компромисност, характеризиращ се с по-високи нива на подчинение на авторитети, авторитарна агресивност и чувствителност към социалното одобрение; вторият – социално-балансиран тип с адаптивна увереност и умерена дружелюбност, демонстриращ по-ниска авторитарна агресивност, по-слабо подчинение на авторитети и по-голяма автономност в социалните оценки. Резултатите показват, че авторитарните характеристики се проявяват предимно в умерени и социално легитимирани форми, интегрирани в йерархични структури, а не като крайни деструктивни модели.

Анализът потвърждава наличие на

ambitious-dependent type with pronounced competition and social compromise, characterized by higher levels of submission to authority, authoritarian aggressiveness and sensitivity to social approval; the second – a socially balanced type with adaptive confidence and moderate friendliness, demonstrating lower author authoritarian aggressiveness, less submission to authority, and greater autonomy in social evaluations. The results show that authoritarian characteristics are manifested primarily in moderate and socially legitimized forms, integrated into hierarchical structures, rather than as extreme destructive models.

The analysis confirms the presence of a predominance of cognitive-analytic components (realism and skepticism), which increases the ability to assess risk, but may limit social openness and empathetic interaction. Cooperative-conventional models contribute to organizational stability and cohesion, but create a risk of conformism and a reduction in innovation. At the same time, dependent-obedient and dominant-aggressive characteristics fulfill different functional roles within hierarchical systems, simultaneously supporting efficiency and generating risks of rigidity and conflict.

In summary, the authoritarian personality manifests itself as a two-sided factor in the context of national security: on the one hand, it contributes to discipline, manageability and operational efficiency, and on the other hand, it creates prerequisites for centralization of power, limitation of pluralism and reduced adaptability to dynamic threats. An internal contradiction is observed between the desire for dominance and the need for cooperation, which forms a characteristic

превес на когнитивно-аналитични компоненти (реализъм и скептицизъм), което повишава способността за оценка на риска, но може да ограничи социалната откритост и емпатийното взаимодействие. Кооперативно-конвенционалните модели допринасят за организационна стабилност и кохезия, но създават риск от конформизъм и редуциране на иновативността. Същевременно зависимо-послушните и доминантно-агресивните характеристики изпълняват различни функционални роли в рамките на йерархични системи, като едновременно подпомагат ефективността и генерират рискове от ригидност и конфликтност. Обобщено, авторитарната личност се проявява като двустранен фактор в контекста на националната сигурност: от една страна допринася за дисциплина, управляемост и оперативна ефективност, а от друга – създава предпоставки за централизация на властта, ограничаване на плурализма и намалена адаптивност към динамични заплахи. Наблюдава се вътрешно противоречие между стремежа към доминиране и необходимостта от сътрудничество, което формира характерен институционален баланс между конкуренция и кооперация. Монографията подчертава, че устойчивостта на системите за национална сигурност зависи не само от техните структурни и институционални характеристики, но и от личностните профили на индивидите, които ги изграждат и управляват. В този смисъл ефективното управление изисква балансиране между авторитарни и демократични принципи чрез механизми за прозрачност,	institutional balance between competition and cooperation. The monograph emphasizes that the sustainability of national security systems depends not only on their structural and institutional characteristics, but also on the personality profiles of the individuals who build and manage them. In this sense, effective governance requires a balance between authoritarian and democratic principles through mechanisms for transparency, accountability, critical thinking and collective decision-making. In conclusion, the need for an integrated approach between psychology and national security theory is justified, emphasizing that the development of mature, socially responsible and psychologically resilient individuals is a key factor in preventing authoritarian tendencies and ensuring long-term institutional stability.

отчетност, критично мислене и колективно вземане на решения. В заключение се обосновава необходимостта от интегриран подход между психологията и теорията на националната сигурност, като се подчертава, че развитието на зрели, социално отговорни и психологически устойчиви личности е ключов фактор за превенция на авторитарни тенденции и за гарантиране на дългосрочна институционална стабилност.	
1.2. КНИГИ	**1.2. BOOKS**
1.3. УЧЕБНИК	**1.3. TEXTBOOK**
1.4. УЧЕБНО РЪКОВОДСТВО	**1.4. TRAINING MANUAL**
НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ SCIENTIFIC PUBLICATIONS	
2.1. Дончева, Валерия**.** Предизвикателствата пред осигуряването на равен достъп до образование за децата с увреждания – В: Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция, Изд комплекс на НВУ "Васил Левски", 2018, (том 7) стр. 918-924, ISSN 1314-1937	**2.1. Doncheva**, Valeria. The challenges of ensuring equal access to education for children with disabilities – In: Proceedings of the Annual University Scientific Conference, Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2018, Volume 7, pp. 918-924, ISSN 1314-1937
Основната причина за проблемите при осигуряването на равен достъп до образование за деца с увреждания е неразбирането на децата с увреждания като цяло. За тях се говори повече в контекста на подкрепата за хора в неравностойно положение. Те се свързват със здравеопазването и социалните дейности, отколкото с образованието. Необходимо е да се промени концепцията, че грижата за децата с увреждания е свързана с предоставянето на услуги, за да могат те да останат у дома, чрез разбиране от страна на цялото общество, че това всъщност е търсене на възможности за тяхното включване в общността.	The main reason for the problems in ensuring equal access to education for children with disabilities is the misunderstanding of children with disabilities in general. They are talked about more in the context of supporting people in disadvantaged situations. They are associated with health care and social activities rather than with education. It is necessary to change the concept that caring for children with disabilities is related to the provision of services so that they can stay at home, through an understanding by the whole society that this is actually a search for opportunities for their inclusion in the community.
2.2. Дончева, Валерия. Охраната на	**2.2. Doncheva, Valeria**. The protection of

обществения ред по време на избори като елемент от националната сигурност. Сборник доклади от Научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, 2019, том 2, с. 152-159, Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“, ISSN 2367-7465	public order during elections as an element of national security. Collection of reports from the Scientific Conference "Current Issues of Security" Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2019, Volume 2, pp. 152-159. ISSN 2367-7465
Публикацията разглежда задълженията на полицейските сили по отношение на защитата на обществения ред по време на избори. Това включва дейности, свързани с обществени места, важни административни сгради, паспортен режим и адресна регистрация, връзки с обществеността и поддържане на политически неутралитет като необходими условия за ефективна защита на обществения ред по време на избори и тяхното честно провеждане. За да се постигне последното и може би най-важно условие, е необходимо да се извърши цялостна реформа в Министерството на вътрешните работи.	The publication examines the duties of the police forces in relation to the protection of public order during elections. This includes activities related to public places, important administrative buildings, passport regime and address registration, public relations and maintaining political neutrality as necessary conditions for the effective protection of public order during elections and their fair conduct. To achieve the last and perhaps most important condition, it is necessary to carry out a comprehensive reform of the Ministry of Internal Affairs.
2.3. Дончева, Валерия. Фалшивите новини – заплахи и предизвикателства пред информационната сигурност. Сборник доклади от годишна университетска научна конференция 2019, том 4, Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2021, с. 108-121. ISSN 1314-1937	**2.3. Doncheva,** Valeria. Fake news – threats and challenges to information security. – In: *Proceedings of the annual university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2019, Volume 4, pp. 108-121. ISSN 1314-1937
Статията разглежда феномена „фалшиви новини“ като една от актуалните заплахи за информационната сигурност и демократичните основи на обществото. Анализира категориите, опасностите, механизмите за разпространение и ролята на публичните власти в борбата с дезинформацията.	The article examines the phenomenon of "fake news" as one of the current threats to information security and the democratic foundations of society. It analyzes the categories, dangers, distribution mechanisms and the role of public authorities in combating disinformation.
2.4. Дончева, Валерия. Ролята на общинската полиция за осигуряване на реда и сигурността. Сборник доклади от	**2.4. Doncheva,** Valeria. The role of the municipal police in ensuring order and security. – In: *Proceedings of the annual*

Научна конференция „Актуални проблеми на сигурността”, том 2, Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2020, с. 202-208, ISSN 2367-7475	*university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2020, Volume 2, pp. 202-208, ISSN 2367-7475
Докладът разглежда ролята на общинската полиция за осигуряването на обществения ред и сигурността в Велико Търново на фона на зачестилите случаи на вандализъм, нарушаване на нощната тишина, увреждане на общинска собственост и други противообществени прояви. Анализирана е действащата нормативна уредба, по-специално Наредба №1 на общината, която регламентира правилата за обществен ред и предвидените санкции при нарушения. Основен акцент е поставен върху проблема с недостатъчния контрол и трудностите при прилагането на санкции, въпреки наличието на ясни правила. Разгледани са негативните последици от безнаказаността върху обществото, особено сред младите хора, както и необходимостта от по-добро взаимодействие между институциите и гражданите. Докладът представя и възможността за създаване на звено „Общинска полиция“ като средство за по-ефективно опазване на обществения ред, превенция на нарушенията и защита на общинското имущество. В заключение се подчертава, че сигурността и редът са основа за развитието на всяко демократично общество и изискват активна и координирана работа на държавата, местната власт и обществото.	The report examines the role of the municipal police in ensuring public order and security in Veliko Tarnovo against the backdrop of increased cases of vandalism, nighttime disturbance, damage to municipal property and other anti-social acts. The current regulatory framework is analyzed, in particular Ordinance No. 1 of the municipality, which regulates the rules of public order and the sanctions provided for violations. The main emphasis is placed on the problem of insufficient control and difficulties in applying sanctions, despite the existence of clear rules. The negative consequences of impunity on society, especially among young people, as well as the need for better interaction between institutions and citizens are examined. The report also presents the possibility of establishing a "Municipal Police" unit as a means of more effective protection of public order, prevention of violations and protection of municipal property. In conclusion, it is emphasized that security and order are the basis for the development of any democratic society and require active and coordinated work of the state, local authorities and society.
2.5. Дончева, Валерия. Видовете кореспонденция като аспект на бизнес комуникациите. ГОДИШНИК на Националния военен университет	**2.5. Doncheva,** Valeria. Types of correspondence as an aspect of business communications. YEARBOOK of the National Military University "Vasil

“Васил Левски”. 2020, с. 153-163. ISSN 1312-6148	Levski". Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2020, pp. 153-163. ISSN 1312-6148
Писмото беше и все още остава един от най-важните елементи в комуникационната система. Въпреки нарастващото проникване на нови технически средства, е невъзможно да има истински бизнес отношения без пощенска кореспонденция. За целта е необходимо да познаваме особеностите на писмото като важен аспект на бизнес комуникациите.	The letter was and still remains one of the most important elements in the communication system. Despite the increasing penetration of new technical means, it is impossible to have real business relations without postal correspondence. For this purpose, it is necessary to know the features of the letter as an important aspect of business communications.
2.6. Дончева, Валерия. Етиката в бизнес комуникациите. ГОДИШНИК на Националния военен университет “Васил Левски”. 2020, с. 163-172. ISSN 1312-6148	**2.6. Doncheva,** Valeria. Ethics in business communications. YEARBOOK of the National Military University “Vasil Levski”. 2020, pp. 163-172. ISSN 1312-6148
През аграрния период войните са се водили за територия, през индустриалния период - за средства за производство, а в информационната епоха те ще се водят за средствата за обработка и създаване на информация. Ето защо темата за комуникациите е изключително актуална. Докладът разглежда същността, видовете и ролята на комуникациите, които придобиват все по-голямо значение в съвременното общество.	During the agrarian period, wars were fought for territory, during the industrial period - for means of production, and in the information age they will be fought for the means of processing and creating information. That is why the topic of communications is extremely relevant. The report examines the essence, types and role of communications, which are gaining increasing importance in modern society.
2.7. Дончева, Валерия. Конфликтите в организацията и ролята на етиката за тяхното преодоляване. ГОДИШНИК на Националния военен университет “Васил Левски”. 2020, с. 172-180. ISSN 1312-6148	**2.7. Doncheva,** Valeria. Conflicts in the organization and the role of ethics in overcoming them. YEARBOOK of the National Military University “Vasil Levski” 2020, pp. 172-180. ISSN 1312-6148
Докладът разглежда същността на конфликтите в организацията, причините за тяхното възникване и ролята на етиката за тяхното преодоляване. Подчертава се, че конфликтите са естествена част от човешките взаимоотношения и произтичат от различия в ценности,	The report examines the nature of conflicts in organizations, the causes of their occurrence, and the role of ethics in overcoming them. It emphasizes that conflicts are a natural part of human relationships and arise from differences in values, interests, views, emotions, and behavior. Although they often lead to

интереси, възгледи, емоции и поведение. Макар често да водят до напрежение, страх и отчуждение, конфликтите могат да имат и положителна роля, когато стимулират диалог, развитие и намиране на по-добри решения. В доклада са анализирани основни методи за разрешаване на конфликтни ситуации, сред които рационално-интуитивният модел на Дж. Г. Скот и принципните преговори, разработени в Харвардски университет. Акцент се поставя върху необходимостта от контрол над емоциите, открито общуване, взаимно доверие и търсене на взаимноизгодни решения.	tension, fear, and alienation, conflicts can also have a positive role when they stimulate dialogue, development, and finding better solutions. The report analyzes basic methods for resolving conflict situations, including the rational-intuitive model of J. G. Scott and principled negotiations developed at Harvard University. Emphasis is placed on the need for control over emotions, open communication, mutual trust, and the search for mutually beneficial solutions.
2.8. Дончева, Валерия. Дезинформацията като политически инструмент. Разпознаване и противодействие СЪВРЕМЕННИ изследвания и технологии за отбраната ARTDef. – София: Институт по отбрана “Проф. Цветан Лазаров”, 2022. – с. 223-235. ISSN 2815-2581	**2.8. Doncheva,** Valeria. Disinformation as a political tool. Recognition and counteraction. MODERN research and technologies for defense ARTDef. – Sofia: Institute of Defense “Prof. Tsvetan Lazarov”, 2022, Volume 3, pp. 223-235. ISSN 2815-2581
Интернет и социалните мрежи завладяха съвременния свят. Фалшивите новини дискредитират хора, организации, дори държави. Те изопачават истината и ни представят паралелна реалност, в която ние сме заложници. Те успешно имитират автентичността, решават изборите и променят човешките съдби. Фалшивите новини са зараза, която трябва да бъде изкоренена чрез усилията на обществото като цяло. Дезинформацията е въпрос от първостепенно значение за националната сигурност на държавите. През това и последното десетилетие темата е постоянно присъстваща в различни научни публикации. Това е доказателство, че това явление се	The Internet and social networks have taken over the modern world. Fake news discredits people, organizations, and even countries. They distort the truth and present us with a parallel reality in which we are hostages. They successfully imitate authenticity, decide elections, and change human destinies. Fake news is a contagion that must be eradicated through the efforts of society as a whole. Disinformation is a matter of paramount importance for the national security of countries. During this and the last decade, the topic has been constantly present in various scientific publications. This is evidence that this phenomenon is becoming a huge problem that certain social circles can use as a powerful weapon for political, economic, and social influence. In this article, fake

превръща в огромен проблем, който определени социални кръгове могат да използват като мощно оръжие за политическо, икономическо и социално влияние. В настоящата статия фалшивите новини се разглеждат като политически инструмент, който заплашва сигурността и демокрацията. Предмет на изследването са механизмите за разпознаване и методите за тяхното противодействие. Целта на статията е да изследва източниците, каналите и последиците от дезинформацията на различни събития, засягащи политиката, чрез сравнителен анализ на примери за дезинформация в световен мащаб.	news is considered as a political tool that threatens security and democracy. The subject of the study is the mechanisms for recognition and methods for countering them. The aim of the article is to examine the sources, channels, and consequences of disinformation of various events affecting politics through a comparative analysis of examples of disinformation on a global scale.
2.9. Дончева, Валерия. Психологически особености на възпитанието във военно - учебната среда при подготовка на курсанти от ВВУ. В сборник с доклади от национална научна конференция с международно участие, проведена на 21 април 2023 г. в Университета по библиотекознание и информационни технологии. – София : Акад. изд. За буквите - О писменехь, 2023. – с. 240-251. ISBN 978-619-185-593-3	**2.9. Doncheva,** Valeria. Psychological features of education in the military - educational environment in the preparation of cadets from the Military University of Education. In: a collection of reports from a national scientific conference with international participation, held on April 21, 2023 at the University of Library Science and Information Technologies. – Sofia: Academic Publishing House. About Letters - About Writing, 2023, pp. 240-251. ISBN 978-619-185-593-3
Възпитанието в армията е специфичен вид дейност, която има за цел чрез системното въздействие върху психиката на войните да формира в тях качества, необходими за успешната защита на страната. Основните трудности и предизвикателства произлизат от факта, че обект на възпитание са хора, които вече са изградили свои възгледи, убеждения и привички. Така в сложния процес на възпитание се налага не само да се възпитават, но и да се превъзпитават войните. В процеса на осъзнаване на обективните изисквания на войнската	Education in the army is a specific type of activity, which aims, through the systematic impact on the psyche of soldiers, to form in them qualities necessary for the successful defense of the country. The main difficulties and challenges arise from the fact that the object of education are people who have already developed their own views, beliefs and habits. Thus, in the complex process of education, it is necessary not only to educate, but also to re-educate soldiers. In the process of realizing the objective requirements of military activity in war, a need arises for independent and active self-

дейност у война се заражда потребност от самостоятелно и активно самоусъвършенстване на личностните качества – морални, волеви, познавателни, физически. Тази положителна промяна в съзнанието на личността трансформира възпитанието в самовъзпитание.	improvement of personal qualities - moral, volitional, cognitive, physical. This positive change in the consciousness of the individual transforms education into self-education.
2.10. Дончева, В. Възрастова периодизация в психичното развитие на личността в теориите на Зигмунд Фройд и Ерик Ериксон. Сборник доклади от Юбилейна, международна научна конференция „30 ГОДИНИ СПЕЦИАЛНОСТ ПСИХОЛОГИЯ“ Годишник за студенти, докторанти и научни ръководители. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ Велико Търново, том 3/2, 2023. с. 625-633. ISSN: 2815-357X	**2.10. Doncheva,** Valeria. An Age Periodization in the Mental Development on the Personality in the Theories of Sigmund Freud and Erik Erikson. 30 YEARS PSYCHOLOGY MAJOR Annual Conference Proceedings for Students, Doctoral Candidates, and Academic Advisors. Volume 3/2, St. Cyril and St. Methodius University Press, 2023, pp. 625-633. ISSN: 2815-357X
Психологията изследва и отразява периодите на психично и личностно развитие на човешкия индивид, определя критерии, чрез които се характеризират както психичните възможности, така и качества, дефинират се методите за оценка и диагностика на реализираните възможности през дадения период от развитието на личността. Целта е да се проследи и анализира взаимодействието между наследствеността, природната, социалната среда, възпитанието, активността на индивида.	Psychology studies and reflects the periods of mental and personal development of the human individual, determines criteria by which both mental abilities and qualities are characterized, defines methods for assessing and diagnosing the realized abilities during a given period of personality development. The goal is to trace and analyze the interaction between heredity, natural, social environment, upbringing, and individual activity.
2.11. Дончева, Валерия. Анализ на психологическите особености на войнската дейност - фактор за повишаване на нейната ефективност. Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция на НВУ. “Васил Левски” – В. Търново, 2024. – с. 167-175. ISSN 1314-1937	**2.11. Doncheva,** Valeria. Analysis of the psychological characteristics of military activity - a factor for increasing its effectiveness.In: *Proceedings of Scientific Conference “Actual Problems of Security”*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2024, pp. 167-175. ISSN 1314-1937
По своята същност войнската дейност е вид обществена дейност с огромна	By its very nature, military activity is a type of public activity of enormous social

социална значимост. Чрез нея се осъществява въоръжената защита на интересите на държавата и народа – подготвя кадри, необходими за армията, като формира у тях високи нравствени и бойни качества, психическа и физическа устойчивост. Анализът на психологическите особености на войнската дейност ще допринесе за по – задълбоченото и познаване и повишаване на нейната ефективност.	significance. It is through it that the armed protection of the interests of the state and the people is carried out - it prepares personnel necessary for the army, forming in them high moral and combat qualities, mental and physical resilience. The analysis of the psychological features of military activity will contribute to a deeper understanding of it and increasing its effectiveness.
2.12. Дончева, Валерия. Конформизъм. Опит да се разкрие силата на социалното влияние върху убежденията и поведението на човек. В: *Сборник доклади от годишната университетска научна конференция на НВУ "Васил Левски" – В. Търново*: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“ , 2024. – с. 209-219. ISSN 1314-1937	**2.12. Doncheva,** Valeria. Conformism. An attempt to reveal the power of social influence on a person's beliefs and behavior. – In: *Proceedings of the annual university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2024, Volume 4, pp. 209-219. ISSN 1314-1937
Докладът представя конформизма като социално – психологичен феномен, който е естествен отговор на стремежа на човек да се приспособява и да намира своето значимо място сред останалите. В не редки случаи, обаче, под натиска на групата, човек е склонен да променя своето поведение, за да го приведе в съгласие с мнозинството. Разгледани са различни аспекти на конформизма в опит да се разкрие силата на социалното влияние върху убежденията и решенията на индивида.	The report presents conformism as a social and psychological phenomenon, which is a natural response to a person's desire to adapt and find his significant place among others. In not infrequent cases, however, under group pressure, a person is inclined to change his behavior in order to bring it into agreement with the majority. Various aspects of conformism are examined in an attempt to reveal the power of social influence on the beliefs and decisions of the individual.
2.13. Дончева, Валерия. Конфликтът свобода – сигурност. Един политико-психологичен анализ. – В: *Сборник доклади от годишна университетска научна конференция 2021*. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2025, том 8, с. 75-85, ISSN 1314-1937	**2.13. Doncheva,** Valeria. The conflict freedom - security. A political-psychological analysis. – In: *Proceedings of the annual university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2025, Volume 8, pp. 75-85, ISSN 1314-1937
Актуалността на темата се определя от съвременните опасности и предизвикателства от възраждащи се	The topicality of the topic is determined by the contemporary dangers and challenges of resurgent extreme political

крайни политически идеологии, напомнящи за не толкова отдавна отминали антидемократични режими на управление (със съответните последствия от тях). Тези опасности се обуславят не само от контекста на историческия кръговрат, а и от тенденцията личността да се отказва от независимостта си в търсене на сигурност и в дълбоко природния и стремеж към господство и подчинение.	ideologies, reminiscent of not so long ago anti-democratic regimes of government (with their respective consequences). These dangers are determined not only by the context of the historical cycle, but also by the tendency of the individual to give up his independence in search of security and in his deeply natural striving for domination and submission.
2.14. Дончева, Валерия. Политическата власт и националната сигурност. В: *Сборник доклади от годишна университетска научна конференция 2021*. Велико Търново: Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски”, 2025, том 1, с. 87-97, ISSN 1314-1937	**2.14. Doncheva,** Valeria. Political power and national security. – In: *Proceedings of the annual university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2025, Volume 1, pp. 87-97, ISSN 1314-1937
Властта е основен въпрос на всяка политическа система. А стабилността на политическата система е определящ фактор за гарантиране на националната сигурност. Целта на разработката е да се проследи и осмисли връзката власт – политическа система – национална сигурност, като се разгледа и анализира същността, източниците, видовете и средствата на политическата власт.	Power is a fundamental issue of any political system. And the stability of the political system is a determining factor in ensuring national security. The purpose of the study is to trace and understand the relationship between power - political system - national security, by examining and analyzing the essence, sources, types and means of political power.
2.15. Дончева, Валерия. Влиянието на емоционалната стабилност за сигурността на индивида. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“*, Издателски комплекс на НВУ “Васил Левски“, Том 3, стр. 215-223, ISSN 2367-7465	**2.15. Doncheva,** Valeria. The influence of emotional stability on the security of the individual. In: *Proceedings of the annual university scientific conference*. Veliko Tarnovo: Vasil Levski National Military University Press, 2025, Volume 3, pp. 215-223, ISSN 2367-7465
В психологичен план сигурността на индивида е в тясна връзка с личностните му особености, които предопределят как социалнопсихологическите условия влияят върху нея. В тази връзка доклада разглежда емоционалната стабилност като важен фактор за преживяване на	Psychologically, an individual's security is closely related to their personality traits, which determine how socio-psychological conditions influence it. In this regard, the report examines emotional stability as an important factor in experiencing threat.

застрашеност.	
2.16. Дончева, Валерия. Сигурността на индивида като фундаментална потребност. Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, Издателски комплекс НВУ “Васил Левски“, Том 3, стр. 223-233, ISSN 2367-7465	**2.16. Doncheva,** Valeria. Individual security as a fundamental need. – In: *Proceedings of the annual university scientific conference. Veliko Tarnovo:* Vasil Levski National Military University Press, 2025, Volume 3, pp. 223-233, ISSN 2367-7465
Докладът разглежда сигурността на индивида като отговор на фундаменталната потребност от сигурност. Решаваща роля за осигуряването на безопасност в заобикалящия враждебен свят има родителското поведение. При не удовлетворяване на потребността от сигурност в психиката на детето се формира "базисна враждебност", която при зрелия индивид се стабилизира в "базисна тревожност". Тази тревожност се преживява като интензивно и всепроникващо усещане за липса на сигурност и защитеност. А изразената базисна тревожност у детето е и предпоставка за формирането на невротична зряла личност.	The report examines the security of the individual as a response to the fundamental need for security. Parental behavior plays a decisive role in ensuring safety in the surrounding hostile world. When the need for security is not satisfied, a "basic hostility" is formed in the child's psyche, which in the adult individual stabilizes into "basic anxiety". This anxiety is experienced as an intense and pervasive feeling of lack of security and protection. And the expressed basic anxiety in the child is also a prerequisite for the formation of a neurotic adult personality.
2.17. Дончева, Валерия. Изследване особеностите на авторитарната личностна нагласа сред работещи в сферата на сигурността. *Статия в научно списание "Сигурност и отбрана"*, година четвърта, брой 2, 2025, Издателски комплекс "НВУ Васил Левски", с. 156-173, ISSN 2815-988X (печат), ISSN 2815-4584 (онлайн) https://doi.org/10.70265/DAMI9188	**2.17. Doncheva,** Valeria. Research on the characteristics of the authoritarian personality attitude among security workers. Article in the scientific journal "Security and Defense", year four, National Military University Press, 2025, Volume 2, pp. 156-173, ISSN 2815-988X (print) ISSN 2815-4584 (online) https://doi.org/10.70265/DAMI9188
Статията представя изследване на особеностите на авторитарната личност, за да се разкрие влиянието на биологичните, психологичните и социалните фактори върху авторитарното поведение сред работещи	The article presents a study of the characteristics of the authoritarian personality in order to reveal the influence of biological, psychological and social factors on authoritarian behavior among security system workers.

в системата на сигурността**.**	
2.18. Дончева, В. Изследване на междуличностните отношения и свойства на личността (съществени при взаимодействието с другите хора) сред работещи в сферата на сигурността. *Статия в научно списание "Сигурност и отбрана"*, година четвърта, брой 2, 2025, Издателски комплекс "НВУ Васил Левски", с. 209-223, ISSN 2815-988X (печат), ISSN 2815-4584 (онлайн) https://doi.org/10.70265/EEGW3711	**2.18. Doncheva,** Valeria. Research on interpersonal relationships and personality traits (essential in interacting with other people) among security workers. Article in the scientific journal "Security and Defense", year four, National Military University Press, 2025, Volume 2, pp. 209-223, ISSN 2815-988X (print) ISSN 2815-4584 (online) https://doi.org/10.70265/EEGW3711
Статията представя анализ на резултати от проведено емпирично изследване на междуличностните отношения и свойства на личността сред работещи в сферата на сигурността.	The article presents an analysis of the results of an empirical study of interpersonal relationships and personality traits among security workers.
2.19. Дончева, В. Динамика на груповото поведение. Механизми на внушението, подражанието, страха и паниката. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“*, 2026. Издателски комплекс НВУ “Васил Левски“, Том 3, стр. 166 -174, ISSN 2367-7465.	**2.19. Doncheva,** Valeria. Dynamics of group behavior. Mechanisms of suggestion, imitation, fear and panic. *Proceedings of the annual university scientific conference. Veliko Tarnovo:* Vasil Levski National Military University Press, 2026, Volume 3, pp. 166 -174, ISSN 2367-7465.
Настоящият доклад анализира междугруповото взаимодействие като ключов феномен в социалната психология, с акцент върху четири основни механизма: подражание, внушение, страх и паника. Изследването има за цел да разкрие взаимовръзките между тези процеси и тяхната роля в оформянето на индивидуалното и колективното поведение. Чрез теоретичен анализ на класически и съвременни изследвания се показва, че тези механизми функционират като взаимосвързана система, която може да доведе както до социална адаптация, така и до деструктивни форми на поведение.	This paper analyzes intergroup interaction as a key phenomenon in social psychology, with an emphasis on four main mechanisms: imitation, suggestion, fear, and panic. The study aims to reveal the interrelationships between these processes and their role in shaping individual and collective behavior. Through a theoretical analysis of classical and contemporary research, it is shown that these mechanisms function as an interconnected system that can lead to both social adaptation and destructive forms of behavior.

2.20. Дончева, Валерия. От дисциплина към саморегулация: мястото на емоционалната интелигентност във военната подготовка. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“*, 2026. Издателски комплекс НВУ “Васил Левски“, Том 3, стр. 174 - 182, ISSN 2367-7465.	**2.20. Doncheva,** Valeria. From discipline to self-regulation: the place of emotional intelligence in military training. *Proceedings of the annual university scientific conference. Veliko Tarnovo:* Vasil Levski National Military University Press, 2026, Volume 3, pp. 174 - 182, ISSN 2367-7465.
Емоционалната интелигентност се разглежда като ключов фактор във военната подготовка на курсанти в условия на висока динамика и стрес. Докладът анализира основни теоретични модели и тяхното приложение при вземане на решения, работа в екип, управление на конфликти и развитие на психологическа устойчивост. Подчертава се значението на емоционалната интелигентност за адаптивност и ефективно лидерство във военна среда.	Emotional intelligence is considered a key factor in the military training of cadets in conditions of high dynamics and stress. The report analyzes basic theoretical models and their application in decision-making, teamwork, conflict management and the development of psychological resilience. The importance of emotional intelligence for adaptability and effective leadership in a military environment is emphasized.
2.21. Дончева, В. Психопатната личност и властта в измеренията на сигурността. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“*, 2026. Издателски комплекс НВУ “Васил Левски“, Том 3, стр. 182 - 188, ISSN 2367-7465.	**2.21. Doncheva,** Valeria. The psychopathic personality and power in the dimensions of security. *Proceedings of the annual university scientific conference. Veliko Tarnovo:* Vasil Levski National Military University Press, 2026, Volume 3, pp. 182 - 188, ISSN 2367-7465.
Психопатията като личностна структура като част от Тъмната триада има съществено значение за анализа на политическото лидерство. Настоящият доклад изследва връзката между психопатичните черти, упражняването на власт и последиците за институционалната стабилност и демократичните процеси. Акцентира се върху ролята на личността в политическото поведение и влиянието ѝ върху поляризацията, доверието и сигурността.	Psychopathy as a personality construct as part of the Dark Triad is of significant importance for the analysis of political leadership. This paper explores the relationship between psychopathic traits, the exercise of power, and the implications for institutional stability and democratic processes. It focuses on the role of personality in political behavior and its impact on polarization, trust, and security.
2.22. Дончева, В. Влиянието на	**2.22. Doncheva,** Valeria. Impact of

миграцията за демографската сигурност на България. В: *В: Научен бюлетин „Nicolae Bălcescu" Издателство на Академията на сухопътните сили Сибиу, 2026 г., том. XXXI* стр. 135-146. ISSN 31105098, ISSN – L 3110508X. https://share.google/VXgfJsCUUMxzIyv0e	migration on demographic security of Bulgaria. – In: Scientific bulletin "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House Sibiu, 2026, Vol. XXXI No. 1 (61) 2026, pp. 135-146. ISSN 31105098, ISSN – L 3110508X. https://share.google/VXgfJsCUUMxzIyv0e
Това изследване разглежда миграцията като ключов фактор, влияещ върху демографската сигурност и националната устойчивост на Република България. Изследването изследва миграционните процеси както във вътрешни, така и в международни измерения, заедно с основните теоретични подходи, обясняващи динамиката на миграцията и нейните демографски последици. Особено внимание е обърнато на рисковете, свързани с намаляването на населението, недостига на работна ръка, застаряването на населението и регионалните демографски различия, както и на потенциала на миграцията да служи като стратегически ресурс за устойчиво национално развитие. Изследването прилага качествен и сравнителен аналитичен подход, базиран на статистически, документални и политически данни за периода 2019–2024 г. Въз основа на проведения анализ и подбран международен опит са формулирани заключения и препоръки за разработване на интегрирана миграционна политика, съобразена с демографските и национално-сигурностни приоритети на България.	This study examines migration as a key factor influencing the demographic security and national resilience of the Republic of Bulgaria. The research explores migration processes in both their internal and international dimensions, together with the principal theoretical approaches explaining migration dynamics and their demographic implications. Particular attention is paid to the risks associated with population decline, labor shortages, population aging, and regional demographic disparities, as well as to the potential of migration to serve as a strategic resource for sustainable national development. The study applies a qualitative and comparative analytical approach based on statistical, documentary, and policy data for the period 2019–2024. Based on the conducted analysis and selected international experience, conclusions and recommendations are formulated for the development of an integrated migration policy aligned with Bulgaria's demographic and national security priorities.
2.23. Дончева, В. Социално психологически феномени в контекста на националната сигурност.	**2.23. Doncheva,** V. Social psychological phenomena in the context of national security.
Настоящият доклад разглежда основните социалнопсихологически феномени, които оказват влияние върху	This report examines the main socio-psychological phenomena that influence information security in the conditions of

информационната сигурност в условията на съвременната дигитална среда. Анализирана е ролята на човешкия фактор като съществен елемент в системите за защита на информацията, както и влиянието на когнитивните процеси, социалното влияние, конформизма и подчинението на авторитет върху поведението на потребителите. Специално внимание е отделено на социалното инженерство и дезинформацията като форми на психологическо въздействие, използвани за манипулиране на индивидуалното и колективното поведение. Разгледани са също възможностите за повишаване на психологическата устойчивост и изграждане на култура на киберсигурност чрез обучение, медийна грамотност и развитие на критично мислене. Направен е изводът, че ефективната информационна сигурност изисква интегриран подход, който съчетава технически, организационни и социалнопсихологически механизми за защита.	the modern digital environment. The role of the human factor as an essential element in information protection systems is analyzed, as well as the influence of cognitive processes, social influence, conformism and submission to authority on user behavior. Special attention is paid to social engineering and disinformation as forms of psychological influence used to manipulate individual and collective behavior. The possibilities for increasing psychological resilience and building a culture of cybersecurity through training, media literacy and the development of critical thinking are also considered. The conclusion is made that effective information security requires an integrated approach that combines technical, organizational and socio-psychological protection mechanisms.
2.24. Дончева, В. Социализацията като фактор за формиране на организационно поведение в системите за сигурност	**2.24. Doncheva, V.** Socialization as a factor in shaping organizational behavior in security systems
Настоящият доклад анализира ролята на социализацията като ключов фактор за формиране на организационно поведение в системите за сигурност. Разглежда се процесът на организационна социализация като механизъм за усвояване на ценности, норми и поведенчески модели, необходими за ефективното функциониране на служителите. Подчертава се значението на социализацията за формиране на професионална идентичност, дисциплина и организационна	This report analyzes the role of socialization as a key factor in shaping organizational behavior in security systems. The process of organizational socialization is examined as a mechanism for learning values, norms, and behavioral patterns necessary for the effective functioning of employees. The importance of socialization for the formation of professional identity, discipline, and organizational commitment is emphasized. In conclusion, it is concluded that effective socialization increases the operational reliability and resilience of security

ангажираност. В заключение се извежда, че ефективната социализация повишава оперативната надеждност и устойчивостта на организациите за сигурност, като същевременно изисква баланс между дисциплина и автономност.	organizations, while requiring a balance between discipline and autonomy.
2.25. Дончева, В. Обяснителни теории за конфликтите и тяхното значение за социалната и политическата сигурност	**2.25. Doncheva, V.** Explanatory theories of conflicts and their significance for social and political security
Разработката представя социалнопсихологическите теории за конфликта и тяхното значение за социалната и политическата сигурност. Анализът проследява еволюцията на разбирането за конфликта – от философските и исторически интерпретации, през моделите на социална структура и власт, до психологическите механизми на вътрешноличностно напрежение и групово влияние. Поставен е акцент върху ролята на човешкия фактор като ключов елемент в съвременните рискове за сигурността, включително процеси като радикализация, политически екстремизъм, дезинформация и социална поляризация. Докладът показва, че конфликтите не са само разрушителен социален феномен, а структурен елемент на обществото, който може да има както интегративни, така и деструктивни последици. В този контекст управлението на конфликтите се разглежда като ключов компонент на съвременната социална и политическа сигурност.	The paper presents social psychological theories of conflict and their significance for social and political security. The analysis traces the evolution of the understanding of conflict – from philosophical and historical interpretations, through models of social structure and power, to the psychological mechanisms of intrapersonal tension and group influence. Emphasis is placed on the role of the human factor as a key element in contemporary security risks, including processes such as radicalization, political extremism, disinformation and social polarization. The report shows that conflicts are not only a destructive social phenomenon, but a structural element of society, which can have both integrative and destructive consequences. In this context, conflict management is seen as a key component of contemporary social and political security.
2.26. Дончева, В. Основни психологически теории за мотивацията и тяхното значение за управлението на човешкия фактор в системите за сигурност	**2.26. Doncheva, V.** Basic psychological theories of motivation and their importance for human factor management in security systems

Докладът анализира основните психологически теории за мотивацията и тяхното значение за управлението на човешкия фактор в системите за сигурност. Разгледани са биологичните, бихейвиористичните, хуманистичните и когнитивните подходи към мотивацията, като е акцентирано върху тяхната приложимост при подбора, обучението, лидерството, управлението на стреса и формирането на организационна ангажираност. Направен е извод, че ефективното управление на персонала в организациите за сигурност изисква интегрирано използване на различните мотивационни концепции в зависимост от спецификата на професионалната дейност и организационната среда. Изследването подчертава значението на мотивацията като стратегически фактор за повишаване на професионалната ефективност, организационната устойчивост и готовността за действие в условия на риск и криза.	The report analyzes the main psychological theories of motivation and their importance for the management of the human factor in security systems. The biological, behavioral, humanistic and cognitive approaches to motivation are examined, with an emphasis on their applicability in selection, training, leadership, stress management and the formation of organizational commitment. It is concluded that effective personnel management in security organizations requires an integrated use of various motivational concepts depending on the specifics of professional activity and the organizational environment. The study emphasizes the importance of motivation as a strategic factor for increasing professional efficiency, organizational resilience and readiness for action in conditions of risk and crisis.
2.27. Дончева, В. Изборни процедури и правомощия на президента в конституционно - плуралистичните политически системи. В: Дни на науката'25. *Сборник доклади от научна конференция на СУБ – Велико Търново, 2025, под печат.*	**2.27. Doncheva,** V. Electoral procedures and powers of the president in constitutional - pluralistic political systems. In: *Science Days'25. Collection of papers from the scientific conference of the Union of Scientists in Bulgaria - Veliko Tarnovo, 2025,* ISSN 1314 - 2283.
Тази статия разглежда връзката между процедурите за избиране на президент и конституционно определения обхват на президентските правомощия в рамките на конституционно-плуралистичните политически системи. Анализът се основава на сравнителен подход и обхваща трите класически типа демократични режими: парламентарен,	This article examines the relationship between the procedures for electing a president and the constitutionally defined scope of presidential powers within constitutional-pluralist political systems. The analysis is based on a comparative approach and covers the three classic types of democratic regimes: parliamentary, presidential and semi-presidential. Central

президентски и полупрезидентски. Централно място в изследването заема принципът на пропорционалност между начина на легитимиране на държавния глава и действителната власт, упражнявана от президента съгласно конституцията.	to the study is the principle of proportionality between the way in which the head of state is legitimized and the actual power exercised by the president according to the constitution.
2.28. Дончева, Валерия, Кръстев, К. Ролята на политологията при изграждането на професионалната култура на курсантите от НВУ „Васил Левски“. В: *Сборник с доклади от Годишна национална научна конференция на СУБ – Велико Търново „Дни на науката“*, проведена на 6 ноември 2025, Велико Търново: Изд. „Фабер“, ISSN 1314 - 2283	**2.28. Doncheva,** V., **Krastev, Krastyu,** The role of political science in shaping the professional culture of the cadets of the Vasil Levski National Military University In: *Science Days'25. Collection of papers from the scientific conference of the Union of Scientists in Bulgaria - Veliko Tarnovo, 2025,* ISSN 1314 - 2283.
След Освобождението на България през 1878 г. една от основните задачи е изграждането на разузнавателна система, която своевременно да информира държавното и военното ръководство за обстановката в международен геополитически план. Настоящият доклад представя исторически и фактически анализ на създаването и развитието на разузнавателните структури в Българската армия и Министерството на отбраната. Изследването се основава на информация от открити източници и е част от по-мащабно и задълбочено проучване на разузнавателната система на Република България.	After the liberation of Bulgaria in 1878, one of the main tasks was the creation of an intelligence system that would promptly inform the state and military leadership about the current situation in an external geopolitical aspect. In this report, a historical and factual analysis of the creation and development of the intelligence structures in the Bulgarian army and the Ministry of Defense is made. This study contains information obtained from open sources and is part of a larger and in-depth study of the intelligence system in the Republic of Bulgaria.

…..09.2026 г.
гр. В. Търново гл. ас. д-р _____ Валерия Дончева